

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שכח קדירה והתבשלה והמבשל בשבת בשוגג

(ל"ח א') בעו מיניה מרבי חייא בר אבא: שכח קדירה על גבי כירה (שאינה גרופה וקטומה), ובשלה בשבת, מהו?
למחר נפק דרש להו (ממשנה תרומות בג): המבשל בשבת - בשוגג, יאכל. במזיד, לא יאכל. ולא שנא (השוכח קדירה, לא שנא בין שוגג למזיד).
ושקיל וטרי מאי ולא שנא (האם מותר בשניהם או אסור). ומסקנא דמילתא אמרינן משמיה דרב: בתחילה היו אומרים המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל, והוא הדין לשוכח. משרבו משהין במזיד ואומרים שכחים אנו, חזרו וקנסו על השוכח (שיאסר כמזיד).
איבעיא להו: עבר ושיהה מאי? מי קנסוהו רבנן, או לא? ולא איפשיטא.

שיטות הראשונים

שכח קדירה על כירה שאינה גרופה וקטומה, ובשלה בשבת: למסקנא אסור. **לרש"י** וסיעתו דוקא אם לא הגיע למאכל בן דרוסאי לפני השבת. **ולר"ף** וסיעתו נאסר כל עוד לא נגמר בישולו לרוב בני אדם (ובנגמר בישולו ומצטמק ויפה לו, היינו בעיין דבסמוך). **והשו"ע**² פסק כר"ף. ובשם יש אומרים **כרש"י**. **והרמ"א** כתב שנהגו להקל כסברא אחרונה.
עבר ושיהה: הראשונים התקשו מאי קמיבעיא להו. וכתב **הרא"ש** דהאי בעיא נמי כששכח (כמו בעיא קמייתא). ומיבעיא ליה אף לאחר גזירה אי גזרו דווקא לאותם ששיהו, אבל לבני ביתו לא. ופשיט לחומרא. ומדברי **הרי"ף** נראה שגורס עבר ושכח. ומיירי דבשיל כל צרכיה, ומצטמק ויפה לו³. ולא איפשיטא, ולקולא עבדינן ולא אסרינן לההוא תבשילא. וכן דעת **הרמב"ם**. ולפי **הראב"ד**, ספק הגמרא הוא כששגג וחשב שמותר להשהות קדירה. וקל יותר משוכח (שפשע). ופסק להקל. **והשו"ע**⁴ פסק כר"ף ורמב"ם.
איסור מעשה שבת רק בדבר שנעשה תיקון בגופו: כתבו **רשב"א** ו**ריטב"א** בשם **רבנו יונה**, שלא אסרו במעשה שבת אלא דבר שיש בו מעשה, דהיינו שנעשה שום תיקון בגופו. וכגון בישול. אבל בלאו הכי, אע"פ שנעשה איסור שבת, כגון הוצאה והכנסה, ואפילו במזיד, אינו נאסר. ודעת **הרמב"ן** ו**רשב"א**, שגם במלאכת הוצאה יש מעשה שבת⁵.

1. לחנניה בבשיל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי. ולחכמים גם בהגיע למאכל בן דרוסאי, וכגון שלא נגמר בישולו לרוב בני אדם.
2. או"ח רנג,א.
3. ושמא מה שקנסו משרבו משהין במזיד אף על השוכח, רק כשלא התבשל כל צרכו.
4. או"ח רנג,א. מקורות - רמב"ם וראב"ד (הל' שבת ג,ט).

5. ובביה"ל (שיח,א ד"ה אחת) הביא דברי החיי אדם שכתב דוקא בדבר שנעשה מעשה בגוף הדבר, שנשתנה מכמות שהיה כמבשל וכיו"ב. משא"כ המוציא מרשות לרשות, אם היה בשוגג, מותר. ועיי"ש בנשמת אדם (וראה עוד שו"ת יביע אומר ח"י, או"ח סי' כה). מקורות - רשב"א (שבת ק"ל ב', ד"ה ומורי). ריטב"א (עירובין מ"א ב', בסוגיא של פירות שיצאו חוץ לתחום, ד"ה אמר רב פפא; וראה ריטב"א בסוגיא דהבאת חלילין, שבת קנ"א א'). רמב"ן (עירובין מ"א ב'). רשב"א (עבוה"ק, בית נתיבות, הכד, הוצ' מוה"ק עמ' שכח).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מעשה שבת דאורייתא או דרבנן: מבואר בבבא קמא (ע"א א') דפליגי רב אחא ורבינא, אי מעשה שבת דאורייתא או דרבנן. וכתב הרי"ף, וקיי"ל דבכל התורה כולה רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל.⁶

המבשל בשבת: פסקו הגאונים, רי"ף, רמב"ם ורמב"ן, כרבי יהודה שבין בשוגג ובין במזיד אסור בשבת (ובמזיד אסור לו לעולם). ותוספות פסקו כרבי מאיר, שהמבשל בשוגג, יאכל בשבת, בין לעצמו בין לאחרים. וספר התרומה פסק במבשל כרבי מאיר (דמעיקרא חזי לכוס, דהיינו לאכלו חי). אבל השוחט או שאר מלאכות (דמעיקרא לא חזי כלל), כגון שהדליק נר, אפילו בשוגג אסור לו באותה שבת. והשו"ע⁷ פסק כרוב הראשונים.

דין התבשיל במוצ"ש: לרבי מאיר כשנעשה במזיד, ולרבי יהודה כשנעשה בשוגג, מותר במוצ"ש אפילו לו. דעת רש"י, בה"ג, ורמב"ן, שצריך לחכות בכדי שיעשו⁸. ודעת רמב"ם, רבינו יונה, רא"ש, ור"ן, דמותר במוצ"ש מיד⁹. וכן פסק השו"ע¹⁰.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שיח)

א. המבשל בשבת, (או שעשה אחת משאר מלאכות) (טור). במזיד, אסור לו לעולם, ולאחרים מתר למוצאי שבת מיד; ובשוגג, אסור בו ביום גם לאחרים, ולערב מתר גם לו מיד...

(או"ח, הלכות שבת, סימן רנג)

א. כירה... אם הסקה בגפת שהוא פסלת של זיתים או בעצים, אסור לתן עליה תבשיל מפעוד יום להשהותו עליה... ואם שכח ושהה, אם הוא תבשיל שבשל כל צרכו, מתר אפילו הוא מצטמק ויפה לו; ואם הוא תבשיל שהתחיל להתבשל ולא בשל כל צרכו, אסור עד מוצאי שבת; ואם עבר ושהה אסור בשניהם.

הגה: עד בכדי שיעשו (הגה"א ורמב"ם פ"ג). ואם התזירה גוי בשבת, דינו כשכח ושהה (הג"א); ואם החזירם ישראל, דינו כעבר ושהה

6. וראה משנ"ב (שיח, ס"ק ב) שכתב, דכל שיש ספק פלוגתא בזה אי הוי בכלל בישול או לאו, או בשאר מלאכות כי האי גוונא, אין לאסור בדיעבד, דכל האיסור הזה הוא רק מדרבנן שקנסוהו, וספיקא דרבנן לקולא. וכתב שם (בסוגריים) לעיין במג"א (ס"ק לב, הו"ד במשנ"ב שיח ס"ק עד) ושצ"ע קצת. וכוונתו למש"כ שם בשם המג"א, שיש להחמיר בתבלין שעירה עליו מכלי ראשון, שאסור לאכלו, אף שיש ראשונים הסוברים שעירוי מכלי ראשון אינו מבשל כלל.

7. או"ח שיח, א. ובביאור הגר"א האריך להוכיח שהלכה כרבי מאיר. וכתב המשנ"ב (ס"ק ז) דבמקום הצורך יש לסמוך על זה בבישול בשוגג. וכשעשה מלאכה דרבנן בשבת, בפרי מגדים כתב דחד דינא אית להו, ולפי פסיקת השו"ע בשוגג צריך להמתין עד מוצ"ש. אבל בביאור הגר"א כתב שאפילו לדעת השו"ע, היינו בדאורייתא. אבל במלאכה דרבנן הוא סובר דלא קנסו שוגג אטו מזיד. וכן פסק הרמב"ם דהמטביל כלים בשבת בשוגג ישתמש בהן במזיד אל ישתמש בהן עד מוצ"ש. והובאו הדברים בביה"ל (ד"ה המבשל). מקורות - רמב"ם (הל' שבת ו, כג). ספר התרומה (הל' שבת, ס' רמח). גאונים (בה"ג, הל' שבת כב, ב), שאילתות פר' שלח, שאילתא קכח). רי"ף (שבת יז א בדפיו). רמב"ן (חולין ט"ו א', ד"ה רבי יהודה; מלחמות שבת יז א ברי"ף). וכתב הב"י שכן משמע ברא"ש (חולין א, יח). אמנם ראה רא"ש (ב"ק ז, ו).

8. דטעמא משום דלא נמטייה הנאה מאיסורא הוא, וכי שהי לאורתא בכדי שיעשו, לא מטי לו הנאה מיניה.

9. משום דלא מצרכין בכדי שיעשו, אלא בדבר שאינו נעשה על ידי ישראל, משום דמתוך שקל בעיניו יבוא לעשות כן פעם אחרת; אבל דבר שעושה ישראל בידיים, ודאי ליכא למיחש דאי שרית ליה מיד אתי לבשולי להדיא. ב"י.

10. או"ח שיח, א. מקורות - רש"י (חולין ט"ו א', ד"ה לא יאכל). בה"ג (הל' שבת כב ב). רמב"ן (חולין ט"ו א', ד"ה וכל). רמב"ם (הל' שבת ו, כג). רא"ש (חולין, פ"א, ס' יט). ר"ן (חולין, ד א ברי"ף, סוד"ה מתני'; שבת יז א ברי"ף, ד"ה הלכך).



הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(הגהות מרדכי), ואם מצטמק ורע לו, מתר שהרי לא נהנה מן האסור (בית יוסף) ועין לעיל ריש סי' רנ"ז.
ויש אומרים שכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי (פי' שם אדם שהיה אוכל מאכלו שלא נתבשל כל צרכו), או שנתבשל כל
צרכו ומצטמק ויפה לו, מתר להשהותו על גבי כירה...

החזרת תבשיל בשבת על כירה גרופה וקטומה

(ל"ח ב') **משנה:** (4) בית שמאי אומרים: נוטלין אבל לא מחזירין (בשבת, דמיחזי כמבשל). (2) ובית הלל אומרים: אף
מחזירין (הואיל וגרופ).

אמר רב ששת: לדברי האומר מחזירין, אפילו בשבת (ביום המחרת⁴¹).

פליגי בה רב דימי ורב שמואל בר יהודה, ותרוייהו משמיה דר' אלעזר: חד אמר: לא שנו (שמותר להחזיר) אלא
שעודן בידו. אבל הניחן על גבי קרקע אסור (להחזיר, דמיחזי כמבשל לכתחילה⁴²). וחד אמר: הניחן על גבי קרקע
נמי מותר.

(ופליגי אליבא דמאן דאמר דווקא עודן בידו מותר) אמר חזקיה משמיה דאביי: הא דאמרת עודן בידו מותר, לא אמרן
אלא שדעתו להחזיר. אבל אין דעתו להחזיר, אסור.

(ומדייק) מכלל דעל גבי קרקע אע"פ שדעתו להחזיר אסור (שבכדי להתיר צריך **שני תנאים**, עודן בידו, ודעתו להחזיר).
איכא דאמרי - אמר חזקיה משמיה דאביי: הא דאמרת על גבי קרקע אסור, לא אמרן אלא שאין דעתו להחזיר.
אבל דעתו להחזיר, מותר.

(ומדייק) מכלל שבעודן בידו, אע"פ שאין דעתו להחזיר, מותר (ובכדי להתיר מספיק **תנאי אחד**, או דעתו להחזיר, או
עודן בידו).

בעי רבי ירמיה: תלאן (את הקדירה) במקל, מהו? הניחן על גבי מיטה, מהו (האם כעודן בידו, או כהניחם)? בעי רב
אשי: פינן ממיחם למיחם, מהו (מי מחזי כמבשל לכתחילה, או התירו במיחם שני כמיחם ראשון⁴³)? תיקו.

גרסינן לעיל, **בפרקין (ל"ז א')**:

ובית הלל אומרים: אף מחזירין. אמר רבי חלבו, אמר רב חמא בר גוריא, אמר רב: לא שנו אלא על גבה. אבל
תוכה, אסור.

שיטות הראשונים

הטעם לאיסור החזרה: כתב **ריטב"א**, דבהחזרה אחמירו טפי (משהייה), מפני שהוא כמבשל בשבת. דאילו לחיתוי,

11. ולא תימא פלוגתייהו משחשכה, והתם הוא דשרו, משום דמוכחא מילתא דאדעתא דאהדורי לצורך מחר שקיל ליה, אבל ביום לא
מוכח דשקיל ליה אדעתא דאהדורי רש"י.

12. ר"ן.

13. ר"ן.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

לא חיישינן. וכן דעת רשב"א. ודעת רבינו תם, דכיון שעכשיו הוא צריך לה, אתי לחתויי בגחלים^{14, 15}.
לא שנו אלא על גבה. אבל תוכה, אסור: ביאר רמב"ן, דחמיר תוכה משום דנפיש הבלא, ונראה כמבשל בשבת¹⁶.
והמאירי ביאר דאסרו בתוכה אף בקטומה, מפני שהוא מטמין להדיא ברמץ ונמצא מחתה. ואפילו בגרופה, אי אפשר לגרופה בלא גחלים¹⁷.
וכתב ריא"ז שלא אסרו להחזיר בתוכה, אלא בכירה שיש לה תוך וחלל כעין התנור. אבל הכירות שלנו, שהן פשוטות ואין להם תוך וחלל, הרי תוכה ועל גבה אחד ומותר להחזיר בה¹⁸.
איזה תבשיל מותר להחזיר: דעת רבינו יונה, רמב"ן, רשב"א, רא"ש, ומאירי, שכשהתבשל כמאכל בן דרוסאי מותר להחזיר. ולדעת הרמב"ם והטור, דווקא כשהתבשל כל צרכו¹⁹. וכן פסקו השו"ע²⁰ ורמ"א²¹.
תנאי היתר החזרה: הגאונים, ר"ח, רי"ף, רז"ה, רשב"א, והרא"ש פסקו לחומרא, כלישנא קמא דחזקיה משמיה דאביי (שצריך שני תנאים), מפני שהם דברים הקרובים לבוא לידי איסור תורה. והר"ן בשם הרא"ה, ריא"ז והמאירי, פסקו כלישנא בתרא דחזקיה משמיה דאביי (שמספיק תנאי אחד, או דעתו להחזיר או לא הניחו על גבי קרקע)²². הרמב"ם פסק שאם לא הניחה על גבי קרקע, מחזירין אותה²³. וספר התרומה פסק לקולא, שהניחן על גבי קרקע נמי מותר (ואפילו אין דעתו להחזיר²⁴). והשו"ע²⁵ פסק כרמב"ם. והרמ"א פסק כרא"ש.

14. "כיון שמחזירה הדבר ידוע שנצטננה. משא"כ בהטמנה, שאפילו רותחת היא מטמינה. השהייה ודאי היא קלה משתיהן. שהשהייה משמע שמשהה את הקדרה במקום בישולה ולא הזיזה משם, ולזו ודאי לא אתי לחיתויי, כי ודאי רותחת היא שלא נסתלקה מעל הכירה."

15. מקורות - רבינו תם (ספר הישר, חלק החידושים, סי' רלז). רשב"א (מ' ב', ומכל מקום מסתברא). ריטב"א (ל"ו ב', ד"ה איבעיא להו).

16. ואע"פ שגרופ וקטום ואין כאן הטמנה, דלאו בתוך הגחלים הוא מטמין, וגופה של כירה נמי אינה הטמנה כלל. וכן תוכו דתנור במתניתין, לאו הטמנה מיקרי. רמב"ן.

17. וכל שכן למי שפירש גריפה בגריפה לצד אחד. והקשה המאירי, ולמה נאסרה בחזרה בתוכה והרי החיתוי דבר שאינו מתכוין (ומוכח במסכת כריתות, י"ט ב', שאינו פסיק רישיה)? ותירץ בשם 'חכמי הדורות שלפנינו' שמא בהנחתו יתכוין לחיתוי. וכתב שאין צורך בכך, שהרי מכל מקום מטלטל הוא הגחלים בהנחתו, משא"כ בסלוקו. ואין זה טלטול מן הצד שמגע על ידי דבר אחר מגע הוא שהרי אף דרכו בחול כן. ואע"פ שהתירו בחררה על גבי גחלים, הרי בחררה אינו נוגע בגחלים אף ע"י דבר אחר, אלא שתוחב כוש בחררה וגחלים נשמטים מאליהם.

18. הו"ד בשלטי גבורים. והביאוהו המג"א (רנגב, ס"ק כב) והמשנ"ב (ס"ק נח) להלכה. מקורות - ריא"ז (פ"ג, הלכה א, סעי' ב).

19. רבינו יונה (הובא ברבינו ירוחם, תולדות אדם וחווה, נתיב יב, ח"ג), רמב"ן (חי' ד"ה כתב רבינו חננאל); טור (כ"כ הב"י, רנגב, בדעתו, ע"פ מש"כ בטור סי' שיח). וראה ביה"ל (שיח, ד, ד"ה אפילו בעודו רותח).

20. או"ח שיח, ד.

21. או"ח רנגב.

22. רא"ה (הו"ד בחידושי הר"ן, ל"ח ב', ד"ה אמר רב ששת).

23. אמנם לכאורה זה דלא כלישנא קמא (המצריכה שני תנאים), ולא כלישנא בתרא (שגם בדעתו להחזיר סגי)! וביאר הגר"א: והרמב"ם (ושו"ע שפסק כמותו) השמיטו הא דאביי, נמשכו אחר הירושלמי שלא הזכיר דאביי. עכ"ל. דהיינו שהירושלמי כתב סתם שע"ג קרקע אסור, ובעודן בידו מותר. משמע שאין חילוק, אלא שבקרקע בכל מקרה אסור, ובעודן בידו בכל מקרה מותר.

24. וכמ"ד הניחן ע"ג קרקע נמי מותר. וז"ל (הל' שבת, רלא): ובשבת נמי שרי להחזיר אי גרף מאתמול. אבל פליגי לישני אי עודה בידו דווקא או אפילו הניח קדירה על הקרקע צונן. ובשל סופרים הלך אחר המיקל (ואמנם בביה"ל, רנגב, ד"ה ודעתו, הביא דברי התרומה,



הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסמכת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

תלאן במקל, הניחן ע"ג מיטה, פינן ממיחם למיחם: הרא"ש פסק להחמיר. והריטב"א כתב: וכולהו איך הוו בעיא דלא איפשיטא, ולקולא, דאיסורא דרבנן הוא²⁶. וכן פסק הרמב"ם לקולא²⁷. והשו"ע²⁸ פסק כרמב"ם. והרמ"א פסק כרא"ש.

האם איסור החזרה גם כשנטלו משחשיכה: כתבו רמב"ן ור"ן על פי הירושלמי שכל ההגבלות להיתר חזרה, אינן אלא כשנטל את הקדירה מן הכירה בערב שבת מבעוד יום. שאז נראית חזרתו בשבת כנתינת הקדירה מחדש על הכירה להתבשל. אבל נטלו משחשיכה, אפילו הניחו על גבי קרקע מותר להחזיר²⁹. אמנם מסתימת דברי רמב"ם, תוספות, ורא"ש מבואר שאוסרים להחזיר אפילו בשבת, כשהניחו ע"ג קרקע³⁰. והרמ"א הביא דעת המקילים כיש אומרים³¹.

איסור החזרה מבעוד יום: דעת רבינו תם, דבחול נמי אסור להחזיר³². וביארו תוספות ורא"ש השיעור מבעוד יום, היכא דנתקרו ואין שהות כדי להרתיח מבעוד יום³³. ודעת רש"י ור"ן, דאפילו בשאינה גרופה, מבעוד יום שרי לבית הלל להחזירה³⁴. וכן סתם השו"ע³⁵. והרמ"א הביא דברי רבינו תם בשם יש אומרים, ושהמנהג להקל, ושטוב להחמיר במקום שאין צורך כ"כ.

הנחת קדירה ריקנית על הכירה: כתב בהגהות מרדכי, המשכים בבוקר וראה שהקדיח תבשילו וירא פן יקדיח

והבין שכוונתו דוקא בדעתו להחזיר, וכלישנא בתרא דחזקיה משמיה דאביי, אבל מדברי התרומה מוכח דפסק כמ"ד הניחן על גבי קרקע נמי מותר.

25. או"ח רנגב, והמשנ"ב (ס"ק נו) כתב שבעת הצורך יש לסמוך על הדעה המקילה (הרא"ה, ריא"ז ומאירי) הסוברים עודן בידו, אפילו אין דעתו להחזיר, וכן אם דעתו להחזיר אפילו אין עודן בידו, מותר להחזיר. וביאר בביה"ל (ד"ה ודעתו) שגם תוספות והרא"ש ישבו מנהגי מקומות, על פי דעה זו, וכיון דהוא מילתא דרבנן, בודאי שיש להקל לעת הצורך. עיי"ש.

26. ובשם מורו ורבו כתב: ומ"מ מוכחא סוגיין דבעינן שיחזירנה קודם שתצטנן לגמרי, דלא ליחזי כמבשל (אמנם דבר זה תלוי בסוגיא דבישול אחר בישול בלח, ראה להלן). ולסמוך (מותר) אפילו צוננת כדשרינן להם כנגד המדורה שאין דרך בישול בכך. עכ"ל.

27. ולא אסר אלא כשהניחה על גבי קרקע. וביאר הגר"א (או"ח רנגב) שהוא משום שאחז דרך הירושלמי, כשיטתו בכל מקום. והיות שבבבלי נשארה הבעיא בתיקו, ובירושלמי פשיטא ליה שאם תלוי ביתד ועדיין חם - מותר, פסק כהירושלמי (ועיי"ש).

28. או"ח רנגב.

29. ודעת המג"א שאם נצטנן, אסור להחזיר אפילו יבש. אמנם הגר"א התיר. והסכים עמו הביה"ל (ראה רנגב, ד"ה ובלבד).

30. ב"י או"ח רנגב, א.

31. או"ח רנגב, וכתב הרמ"א שנוהגים להקל בתנורים שלנו, שיש להם דין כירה, על סמך דברי הר"ן. ושטוב להחמיר. וכתב המשנ"ב (ס"ק סז) משום שהרבה פוסקים חולקים על הר"ן. ועוד, כי הבי"י סובר שגם הר"ן לא התיר אלא על גבי כירה ולא בתוכו. ומכל מקום נראה שיש זכות על המנהג, כי כבר נתבאר בפוסקים שאין לאסור חזרה אא"כ יש חום שהקדירה תהיה רותחת מן החום (היינו יד סולדת בו), וזה אין מצוי כל כך, על כן אין לפקפק בזה.

32. כי כיון שהוא נותנן עליה או בתוכה, מגלה דעתו שצריכה חימום. לכך יש לחוש שמא יחתה, ולכך צריך לעשות היכר בגרופה וקטומה.

33. וביאר הגר"א (ס"ק נ) דוקא לענין שאסור בשאינה גרופה וקטומה. אבל לגרופה מותר להחזיר בכל ענין, ואין חילוק בין הניחו על גבי קרקע או עודן בידו (ודעתו להחזיר או לא). והביאו המשנ"ב (ס"ק עב).

34. ונחלקו במה דאמרינן לדברי האומר מחזירין, מחזירין 'אפילו בשבת'. והבינו תוספות ורא"ש דמדקאמר 'אפילו בשבת', משמע דמבעוד יום נמי נחלקו. אבל רש"י ביאר דהיינו לומר דלא מיבעיא בלילה דמוכחא מילתא דאדעתא לאהדורי לצורך מחר שקיל ליה, אלא אפילו ביום, סלקא דעתך אמינא דבטלה לה הטמנה והוה ליה כמטמין לכתחילה, קמ"ל.

35. רנגב, וכתב ב"י שכן נראה ברמב"ם (הל' שבת ג'), כדעת הר"ן, עיי"ש. מקורות - רבינו תם (ספר הישר, חלק החידושים, סי' רלה; הו"ד בתוספות ורא"ש). רא"ש (סי' ב). תוספות (ל"ו ב', ד"ה ובית הלל). ר"ן (טו ב ברי"ף, ד"ה וב"ה). רש"י (ל"ח ב', ד"ה מחזירין).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

יותר, אומר אני שיכול להסיר ולהניח קדירה ריקנית על פי הכירה, והוא ליה כירה כגרופה וקטומה, שהרי קדירה סותמת את פי הכירה, ואז ישים הקדירה שהחמין בתוכה על גבי הקדירה ריקנית. וכן פסק השו"ע³⁶.

נתינת תבשיל על גבי קדירה שעל האש: כתב הרשב"א, שמותר לתת על גבי קדירה בשבת תבשיל שנתבשל מערב שבת כל צרכו, כדי לחממו, ואפילו תהא היד סולדת בו, ואע"פ שהקדירה נתונה על גבי האש. לפי שאין דרך בישול בכך. ואינו אלא כנותן בצד המיחם או כנגד המדורה, והרי אין כאן משום חשש בישול³⁷. וכן פסק השו"ע³⁸.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן רנג)

ב. כירה שהיא גרופה וקטומה ונטל הקדירה מעליה אפלו בשבת, מתיר להחזירה כל זמן שהיא רותחת. הגה: ועודה בידו (טור), ולא הניחה על גבי קרקע. הגה: ודעתו להחזירה (טור); ודוקא על גבה, אבל לתוכה אסור. ובתנור, אסור להחזיר אפלו הוא גרופ וקטום; והוא הדין לכפח, אם הסיקו בגפת ועצים.

הגה: ודוקא שהתבשיל מבשל כל צרכו (בית יוסף), ואז מתיר להחזירו, ואפלו לכירה אחרת, אבל אם לא נתבשל כל צרכו אסור, אפלו באותה כירה (מ"מוני פ"ג).

ויש אומרים דכל זה אינו אסור רק כשנטלו מן הכירה מבעוד יום, ולא החזירו עד שחשכה; אבל אם לקחו משם משחשכה, אפלו הניחו על גבי קרקע מתיר (ר"ן פ' כירה וכל בו), וכן נוהגים להקל בתנורים שלנו שיש להם דין כירה, וסומכין עצמם על דברי המקליו, וטוב להחמיר. מיהו אם נצטנן, לכלי עלמא אסור (בית יוסף). ויש אומרים דאם הוציא מאכל מן התנור (בשבת), אסור להניחו בכרים ובקסות (הגה"מ פ"ז).

יש אומרים דכל שהוא סמוך לחשכה, או סמוך לברכו שהוא קבלת שבת לדידן, (הגהות מרדכי), אם הוא סמוך כל כך שאם נצטנן הקדירה אי אפשר להרתיחה מבעוד יום, דינו כמו בשבת עצמו. ויש מקליו בזה, והמנהג להקל, אך טוב להחמיר במקום שאין צורך כל כך. ודוקא על גבי כירה ממש, אבל לסמך, אפלו סמוך לאש, במקום שהיד סולדת בו, שרי אפלו סמוך לחשכה (הגמ"ר והגמ"י). ובתנור אין חלוק בין להחזיר עליו או לסמך אצלו; ודוקא במקום שהיד סולדת, אבל אין היד סולדת שם, שרי אפלו בשבת, כמו שיתבאר לקמן סי' שי"ח.

ג. המשכים בבקר וראה שהקדיחה תבשילו, וירא פו יקדיח יותר, יכול להסיר ולהניח קדירה ישנה ריקנית על פי הכירה ואז ישים הקדירה שהתבשיל בתוכה על גבי הקדירה ריקנית; ויזהר שלא ישים קדירתו על גבי קרקע, ושתיה

36. או"ח רנג, וכתב המשנ"ב (ס"ק פא) דלפי זה הוא הדין גם בתנורים שלנו כשהאש בתוכה ג"כ שרי ליתן למעלה ע"ג מעזיבה שעל התנור כיון שהמעזיבה מפסיק בין הקדירה ובין האש. אכן במהרי"ל איתא דצריך להפסיק שם על המעזיבה באיזה עץ או דף להכירא וישים הקדירה עליה וכן משמע בסוף הסימן ברמ"א ועיין במ"א בסוף סימן רנ"ט בדיני שהיה והטמנה שהעתיק ג"כ כמהרי"ל ומשמע שם דע"י היכר דבר המפסיק מותר אפילו ליתן לכתחלה בשבת. וכל זה כשהתבשיל עדיין חם שלא נצטנן, דאל"ה אסור משום בישול אם יוכל להתחמם שיהיה היד סולדת בו.

37. והביאו הר"ן, וכתב על זה: ואפשר גם כן שמה שאין דרכו לאפות על גבי כירה, כגון פנאד"ש וכיוצא בהם, שמותר לחממן בשבת על גבי כירה או על גבי כסא של ברזל, כל שהוא מצטמק ורע לו, שהדבר מוכיח שאינו נעשה אלא בשביל שיתחמם.

38. או"ח רנג, והתקשו האחרונים, מדוע לעיל מיניה (רנג), כשהתיר להניח קדירה ריקה מתחת לתבשיל, התיר רק חזרה (כדין גו"ק), ואילו כאן התיר לתת לכתחילה בשבת התבשיל על קדירת חמין! וכתב בביה"ל (ד"ה ויזהר) בשם פמ"ג, שקדירה ריקנית רק סותמת את חום הכירה, והופכת לגרופה וקטומה. אבל על גבי קדירת חמין ותבשיל, אינו נחשב כלל כעומד על גבי כירה, ולא מיחזי כמבשל. וראה מג"א (שיח, ס"ק כו) שמיקל, ומחלק בין לח ליבש. (ראה יחוה דעת ב,מה. וחזו"ע שבת ד, עמ' שמד; א, עמ' לח).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

רותחת. (וכבר נתבאר שנוהגים להקל אף אם נתנה על גבי קרקע).

ה. מתיר לתת על פי קדרת חמין בשבת, תבשיל שנתבשל מערב שבת כל צרכו, כגון פאנדי"ש וכיוצא בהן, לחממן, לפי שאין דרך בשול בכך; אבל להטמין תחת הבגדים הנתונים על גבי המחס, ודאי אסור.
הגה: והוא הדין שאסור להניחו על גבי כירה, אפילו גרופה וקטומה, דלא התיירו אלא חזרה וכדרך שנתבאר. ויש מתירין לתן לתוך התנור שאפו בו מבעוד יום, דמאחר שלא הטמינו בו רק אפו בו מבעוד יום לא נשאר בו רק הכל מעט ואין לחוש לבשול (כל בו), ובלבד שלא נצטנו לגמרי. ויש מחמירין בכך. ואם החם כל כך בתנור שהיד סולדת בו, אסור ועין לקמן סימן שי"ח.
וכל הדברים שאסור לעשות מדברים אלו, אסור לומר לגוי לעשות. לכן אסור לומר לגוי להחם הקדרה אם נצטנו; ואם עשה כן, אסור לאכלו אפילו צונן (בית יוסף והרשב"א בתשובה). אמנם אם לא נצטנו כל כך, שעדין ראויים לאכל, אם חממו אותו הגויים, מתירין לאכל. לכן נוהגין שהגויים מוציאים הקדרות מן התנורים שמטמינים בהן ומושיבין אותן אצל תנור בית החורף או עליו ומבערת אחר כך התנור שהוא ועל ידי זה הקדרות חוזרים ונרתחים. אבל על ידי ישראל, אסור בכהאי גוֹנָא (תרומת הדשן).
אבל אם הקדרות עדין חמין, מתיר להעמידן אצל תנור בית החורף, מאחר שנתבאר דתנורים שלנו יש להם דין כירה, וסמיכה בכירה שאינה גרופה וקטומה כדין גרופה וקטומה לענין נתינה עליה. וכבר נתבאר שנהגו להקל בחזרה בשבת אפילו הניחה על גבי קרקע, והוא הדין לסמך לתנור שאינו גרופ וקטום הואיל והקדרה עדין חם ומבשיל כל צרכו, וכן המנהג פשוט להתיר וע"ל סי' שי"ח.

נתינת תבשיל לתנור ולכופח

(ל"ח ב') **משנה:** תנור שהסיקוהו (אפילו) בקש ובגבבא, לא יתן (תבשיל) בין מתוכו בין מעל גביו (שחמו רב, ושמא יחתה).
(המשך משנה:) כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא, הרי זה ככיריים. בגפת ובעצים, הרי הוא כתנור.
(ומברר) האי כופח היכי דמי? נפיש הבליה מדכירה, וזוטר הבליה מדתנור.
היכי דמי כופח, היכי דמי כירה? כופח (ארכו כרחבו) מקום שפיתת (נתינת) קדרה אחת. כירה (ארכה כפליים מרוחבה) מקום שפיתת שתי קדרות.

שיטות הראשונים

תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן וכו': לשיטת רש"י וסיעתו הפוסקים כחנניה³⁹, הכא נמי האי לא יתן לא יחזיר, אבל להשהות משהו אפילו בתנור שאינו גרופ וקטום⁴⁰. ולשיטת הרי"ף וסיעתו שפסקו כחכמים, אפילו להשהות אסור בתנור.

תנור גרופ וקטום: המשנה אוסרת נתינת תבשיל בתנור שהוסק בקש ובגבבא. דעת רמב"ם, רמב"ן, רשב"א, ורוב ככל הפוסקים⁴¹, דלא מהני גריפה וקטימה בתנור⁴². ודעת הרמ"ך דאם גרף וקטם, דעביד היכר, אפילו בתנור

39. הסובר מותר להשהות על כירה שאינה גרופה וקטומה, ודתנן בריש פרקין לא יתן, היינו לא יחזיר.

40. כדמשמע בפ"ק (דף י"ח ב') דשרינן קידרא חייתא ובשיל כמאכל בן דרוסאי אפילו באינו גרופ וקטום ומשמע התם דבתנור איירי דקאי אהא דקתני התם לעיל לא תמלא אשה קדרה עססיות כו'. תוספות (ל"ח ב', ד"ה תנור).

41. הרמב"ן (בחי' ל"ח ב', ד"ה אלא), הרשב"א (בחי' ל"ח ב', ד"ה הא), וכן כתב הר"ן (י"ז ב' בדפי הרי"ף, ד"ה ולענין). וראה ב"י (או"ח רנגא) שכן נראה מדברי כל הפוסקים.

42. אמנם בזה נחלקו - שכן כתב הר"ן (ט"ו ב', בדפי הרי"ף, ד"ה עד שיגרופו): לפיכך נראה לי דברי הר"ז הלוי ז"ל, שכתב דגרופ היינו שיגרופ כל הגחלים לצד אחד; אבל אם גרף את הכל והוציא לחוץ - אפילו בתנור שרי, דליכא למיחש למידי. ואילו הרמב"ם, הרמב"ן והרשב"א (ל"ו ב') סוברים שהגרופ צריך שיגרופ כל צרכו, כלומר שלא ישארו שם גחלים כלל (ובתנור היינו טעמא שאסור, דבתנור

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מותר (אפילו להחזיר)⁴³. והשו"ע⁴⁴ פסק כרוב הפוסקים.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן רנג)

- א. ... ונתנור, אפלו אם הסק בקש וגבבא, אסור אפלו לסמוך לו, אפלו אם הוא גרוף וקטום. הגה: כל זמן שהיד סולדת בו (הגהות מרדכי). וכל שכן שאסור לשהות בתוכו או על גבו.
וכפח, שהוא מקום שפיתת קדירה אחת, אם הסק בקש או גבבא דינו ככירה; בגפת או בעצים, דינו כתנור. והתנורים שלנו דינם ככירה. (ר"ן ר"פ כירה וכל בו וכן משמע מפרוש רש"י)...
- ב. ... ובתנור, אסור להחזיר אפלו הוא גרוף וקטום; והוא הדין לכפח, אם הסיקו בגפת ועצים...
- ג. ... אבל אם הקדרות עדין חמין, מתיר להעמידן אצל תנור בית החורף, מאחר שנתבאר דתנורים שלנו יש להם דין כירה, וסמיכה בכירה שאינה גרופה וקטומה כדין גרופה וקטומה לענין נתינה עליה. וכבר נתבאר שנהגו להקל בחזרה בשבת אפלו הניחה על גבי קרקע, והוא הדין לסמוך לתנור שאינו גרוף וקטום הואיל והקדירה עדין חם ומבשיל כל צרכו, וכן המנהג פשוט להתיר וע"ל סי' ש"ח.

כיון שהבלו רב ומרתית, אינו נראה כגרוף אלא כמו שיש שם גחלים, ואתי לשהויי או לאהדורי בכירה שאינה גרופה ואתי לחתויי; אי נמי אתי לשהויי או לאהדורי בתנור גופיה דאינו גרוף. וראה לעיל, שדעת השו"ע כהרמב"ם, שהגרופה היא גריפה גמורה.

43. שכן על דברי הרמב"ם (הל' שבת גה) שאסור להשהות בתנור, אע"פ שגרוף, כתב הרמ"ך: צ"ע מאין הוציא זה, דמתניתין לא אסר כן כי אם תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא, דאגב חמימות התנור הקש והגבבא בוערות ואיכא למיגזר; אבל אם גרף וקטום דעביד היכר, אפילו בתנור (מותר!) וליכא חילוק בין תנור לכירה, כי אם לסמוך היכר דלא גרף; דבתנור אסור בכירה מותר. ובקש ובגבבא לא צריך קטימה, דלאלתר הוא קטימא. עכ"ל (הובא בכס"מ).

44. או"ח רנגא. והנה מלשון השו"ע משמע דס"ל כדעת הטור דאפילו בקש ובגבבא אסור בגרוף וקטום. וכן הוא דעת הר"ר יהונתן המובא בחידושי הר"ן. אכן מלשון הרמב"ם משמע דבקש וגבבא אינו אסור בתנור כי אם באינו גרוף. וכן הוא דעת הכל בו וחיידושי הר"ן. וכתב המשנ"ב שיש להקל בזה (וביאר בשער הציון, ס"ק כג, דיש לצרף לזה גם כן דעת הרמ"ך, המובא בכסף משנה, דמיקל לגמרי בגרופה וקטומה בתנור אפילו בגפת ועצים; ונהי דקיימא לן כהפוסקים שמחמירין בזה, מיהו בקש וגבבא יש להקל). מקורות - רמב"ם (הל' שבת גה-ו).